

# Risicofactoren voor voortijdig schoolvelaten en jeugdcriminaliteit

Citation for published version (APA):

Traag, T., Marie, O., & van der Velden, R. K. W. (2010). Risicofactoren voor voortijdig schoolvelaten en jeugdcriminaliteit. *Bevolkingstrends*, 02-10, 55-60.

## Document status and date:

Published: 01/01/2010

## Document Version:

Early version submitted to journal

## Document license:

Unspecified

## Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

## General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

[www.umlib.nl/taverne-license](http://www.umlib.nl/taverne-license)

## Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

[repository@maastrichtuniversity.nl](mailto:repository@maastrichtuniversity.nl)

providing details and we will investigate your claim.

# Risicofactoren voor voortijdig schoolverlaten en jeugdcriminaliteit

Tanja Traag<sup>1)</sup>, Olivier Marie<sup>2)</sup> en Rolf van der Velden<sup>3)</sup>

*Voortijdig schoolverlaters hebben ruim zes keer zo veel kans om in aanraking te komen met de politie dan jongeren die het onderwijs met een startkwalificatie verlaten. In dit onderzoek is nagegaan welke factoren van invloed zijn op de kans dat jongeren in aanraking komen met de politie en in welke mate dit verloopt via voortijdig schoolverlaten, zowel direct als via niet waargenomen kenmerken. De regressie-analyses in dit onderzoek laten zien dat jongeren zonder diploma of startkwalificatie een grotere kans hebben om in aanraking te komen met de politie, ook in vergelijking met jongeren die gelijk zijn op alle gemeten achtergrondkenmerken behalve het hoogst behaalde onderwijsniveau. Schoolverlaten houdt dus een substantieel effect.*

## 1. Inleiding

Voortijdig schoolverlaten heeft een negatief effect op allerlei aspecten van de arbeidsmarktloopbaan en de sociale participatie (Van der Steeg en Webbink, 2006). Zo hebben voortijdig schoolverlaters meer moeite om een baan te vinden en te behouden (Beckers en Traag, 2005) en gemiddeld minder financiële zekerheid omdat ze vaker buiten de beroepsbevolking vallen. Bovendien is er een relatie tussen voortijdig schoolverlaten en crimineel gedrag. Schoolverlaters zonder diploma of startkwalificatie worden veel vaker verdacht van een misdrijf dan jongeren die het onderwijs niet voortijdig verlaten. Van de 1,3 miljoen leerlingen tot 23 jaar in het schooljaar 2007/08 werd 5,1 procent verdacht van een misdrijf. Binnen de groep voortijdig schoolverlaters lag dit percentage met bijna 22 procent ruim vier maal zo hoog.

Hoewel er duidelijk sprake is van een relatie tussen voortijdig schoolverlaten en jeugddelinquentie, is de oorzakelijkheid van deze relatie niet duidelijk. Sommige theorieën stellen dat er sprake is van oorzaak en gevolg. Volgens de socialecontroletheorie bijvoorbeeld hebben jongeren een vergrote kans om delinquent gedrag te vertonen als ze de binding met school verliezen. De straintheorie zegt dat als het niet goed gaat op school, dit tot dusdanig veel stress leidt dat jongeren delinquent worden. Deze theorie kan ook op een andere manier worden toegepast: als jongeren stress hebben omdat het niet goed gaat op school en ze van school gaan, verdwijnt de stress en neemt de kans op delinquentie af. Beide theorieën zijn in empirisch onderzoek getoetst, maar de bevindingen zijn niet eenduidig.

Een alternatieve verklaring voor de samenhang tussen voortijdig schoolverlaten en delinquentie is dat beide vormen van risicogedrag door gelijksoortige risicofactoren wor-

den veroorzaakt. Daardoor zijn jongeren zowel voortijdig schoolverlater als delinquent. Uit eerder onderzoek is gebleken dat kenmerken als geslacht, cognitieve vaardigheden, opleidingsniveau van de ouders en gezinssamenstelling van invloed zijn op de kans dat iemand voortijdig van school gaat (Traag en Van der Velden, 2007). In dit artikel wordt nagegaan of voor jeugddelinquentie gelijksoortige risicofactoren zijn aan te wijzen. Bovendien wordt bekeken of (een deel van) het effect van deze risicofactoren verloopt via voortijdig schoolverlaten.

## 2. Methode

### 2.1 Gebruikte databronnen

Om inzicht te krijgen in risicofactoren voor delinquent gedrag bij jongeren, zijn de jongeren uit het Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen 1999 (VOCL'99) gekoppeld aan de Herkenningsdienstsysteemen (HKS) van de politie over de periode 1995–2006.

Het VOCL'99 is een panelonderzoek onder ruim 17 duizend jongeren die in het schooljaar 1999/00 in de brugklas van het voortgezet onderwijs zaten. Nog steeds wordt jaarlijks nagegaan waar zij zich in hun onderwijsloopbaan bevinden. In het eerste leerjaar zijn bij zowel de jongeren als hun ouders vragenlijsten afgenomen die een uitgebreid beeld geven van de achtergrond, cognitieve vaardigheden, de schoolloopbaan, het sociale milieu en de opvoedings- en gezinssituatie van de jongeren.

In het HKS is vastgelegd tegen welke jongeren proces-verbaal is opgemaakt omdat zij verdacht werden van een misdrijf. Het geeft echter geen volledig beeld van de criminaliteit in Nederland, omdat sommige HALT-afdoeningen en de gegevens van bijzondere opsporingsdiensten er niet in zijn opgenomen. Ook is er geen registratie als een dader niet wordt opgepakt, er geen proces-verbaal is opgemaakt of het delict niet bij de politie bekend is.

De in dit onderzoek gebruikte gegevens over jongeren die door de politie verdacht werden van een misdrijf omvatten de periode 1996–2006. De jongeren in de steekproef waren in 2006 gemiddeld 19 tot 20 jaar oud. De piek in de jeugdcriminaliteit ligt tussen de 18 en 22 jaar, wat betekent dat de resultaten van onze analyses voor een deel een onderschatting zullen zijn.

Verder hebben de gegevens betrekking op verdachten. Dat iemand verdacht is geweest, hoeft niet altijd te betekenen dat hij of zij ook delinquent is geweest. Uit onderzoek is echter gebleken dat ongeveer 90 procent van alle verdachten ook de dader was.

### 2.2 Voortijdig schoolverlaten en jeugddelinquentie

Voor de onderzoekspopulatie van ruim 17 duizend jongeren die in het schooljaar 1999/00 in de brugklas zaten is nagegaan of ze tussen 1999 en 2006 door de politie verdacht zijn

<sup>1)</sup> Drs. Tanja Traag is werkzaam als onderzoeker bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Heerlen.

<sup>2)</sup> Dr. Olivier Marie is als post-doc verbonden aan het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt van de universiteit van Maastricht.

<sup>3)</sup> Prof. dr. Rolf van der Velden is als hoogleraar verbonden aan het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt van de universiteit van Maastricht.

geweest van een misdrijf. Dit bleek voor ongeveer 8 procent het geval te zijn (*staat 1*). Dit aandeel ligt aanmerkelijk hoger dan dat in de jaarcijfers die het CBS elders publiceert. Dit komt doordat het hier gaat om een cumulatief cijfer in plaats van een dwarsdoorsnede van een populatie op een bepaald moment, zoals bij een jaarcijfer.

Ook de aantallen voortijdig schoolverlaters liggen in de onderzoekspopulatie hoger dan het door het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap en het CBS gehanteerde jaarcijfer. Dat komt doordat het ook hier niet gaat om cijfers over één jaar, maar om een optelling over meerdere jaren. De gevonden aantallen moeten dan ook niet worden geïnterpreteerd als indicatoren voor de omvang van het probleem van voortijdig schoolverlaten en jeugdcriminaliteit, maar dienen slechts ter beschrijving van deze specifieke populatie.

**Staat 1**  
Jongeren die in het schooljaar 1999/2000 in de brugklas zaten naar wel of geen diploma behaald en delinquentie

Hoogst behaalde diploma	Verdacht geweest van misdrijf in de periode 1999–2006		Totaal
	Ja	Nee	
	%		
Wel diploma			
Vmbo, Mbo-1	16,9	83,1	100
Mbo-2, Havo, Vwo of hoger	5,3	94,7	100
Geen diploma	37,6	62,4	100
Totaal	8,2 (1 460)	91,8 (16 385)	100 (17 845)

Bron: VOCL'99–2007/2008 en HKS 1995–2006.

### 2.3 Opzet van de analyse

Om na te gaan welke factoren het risico op zowel voortijdig schoolverlaten als jeugddelinquentie beïnvloeden, is gebruik gemaakt van de bevindingen van Traag en Van der Velden (2007). Daarnaast zijn variabelen opgenomen die in het toenmalige onderzoek niet beschikbaar waren (zie kader). Het gaat daarbij om de religie en het inkomen van de ouders en of ze al dan niet verdacht zijn geweest van een misdrijf. In de begrippenlijst staat meer informatie over de gebruikte variabelen.

#### Mogelijke risicofactoren voor jeugddelinquentie

##### Achtergrondkenmerken

###### Geslacht

###### Herkomst

Bepaald aan de hand van de registratie in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)

###### Religie ouders

Gevraagd aan de ouders in het schooljaar 1999/2000

###### Burgerlijke staat ouders

Gevraagd aan de ouders in het schooljaar 1999/2000

##### Cognitieve vaardigheden

###### Schoolprestaties

Gemeten aan de hand van toetsen Nederlands, Wiskunde en Informatieverwerking in het schooljaar 1999/2000

<i>Prestatiemotivatie</i>	Gemeten aan de hand van vragen over de mate waarin de leerling het goed wil doen in het schooljaar 1999/2000
<i>Schoolbeleving</i>	Gemeten aan de hand van vragen over de mate waarin de leerling het leuk vindt op school in het schooljaar 1999/2000
<i>Relatieve leeftijd van de respondent</i>	Leeftijd in maanden ten opzichte van september 1999
<i>Zittenblijven in het basisonderwijs</i>	Gevraagd aan de leerling in het schooljaar 1999/2000
<b>Hulpbronnen</b>	
<i>Opleidingsniveau ouders</i>	Gevraagd aan de ouders in het schooljaar 1999/2000
<i>Cultureel kapitaal</i>	Gemeten aan de hand van vragen over de mate waarin de ouders deelnemen aan culturele activiteiten in het schooljaar 1999/2000
<i>Inkomen ouders</i>	Gekoppeld aan de hand van het Sociaal Statistisch Bestand 2005
<i>Criminaliteit ouders</i>	Is een van de ouders tussen 1995 en 2006 verdacht geweest van een misdrijf (HKS 1995–2006)
<b>Opvoeding en gezinskenmerken</b>	
<i>Onderwijsondersteuning</i>	Gemeten aan de hand van vragen over de mate waarin de ouders het kind actief helpen met hun schoolwerk in het schooljaar 1999/2000
<i>Communicatie met de ouders</i>	Gemeten aan de hand van vragen over de mate waarin de ouders met hun kind praten over school en schoolprestaties in het schooljaar 1999/2000
<i>Autoritatieve opvoedingsstijl</i>	Gemeten aan de hand van vragen over de mate waarin de ouders al dan niet samen met het kind opvoedingsbeslissingen maken in het schooljaar 1999/2000
<i>Aantal kinderen in het gezin</i>	Gevraagd aan de leerling in het schooljaar 1999/2000
<b>Schoolverlaters</b>	Bepaald aan de hand van de schoolloopbaan gedurende de periode 1999/2000 tot en met 2007/2008

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag zijn drie regressie-analyses uitgevoerd. De eerste is een logistische regressie-analyse van de invloed van risicofactoren op voortijdig schoolverlaten (model 1). In model 2a is deze regressievergelijking vervolgens berekend met als afhankelijke variabele of een leerling in aanraking is geweest met de politie. Zo is nagegaan in welke mate risicofactoren voor delinquent gedrag hetzelfde zijn als voor voortijdig schoolverlaten. In model 2b tenslotte is voortijdig schoolverlaten als voorspeller toegevoegd aan model 2a. Zo werd allereerst duidelijke hoe groot de rechtstreekse samenhang is tussen voortijdig schoolverlaten en jeugddelinquentie.

Daarnaast maakte deze stap zichtbaar dat de invloed van risicofactoren in model 2a veranderen doordat de effecten deels via voortijdig schoolverlaten verlopen.

### 3. Resultaten

#### 3.1 De invloed van achtergrondkenmerken

Achtergrondkenmerken als geslacht en herkomst hangen sterk samen met zowel voortijdig schoolverlaten als jeugdcriminaliteit. Zo hebben jongens ongeveer vijf keer zo veel kans om verdacht te worden van een misdrijf dan meisjes (*staat 2*). Wel is het aandeel criminele meisjes de afgelopen jaren gestaag toegenomen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2009). Voor voortijdig schoolverlaten is het verschil tussen jongens en meisjes beduidend kleiner. Verder blijkt dat allochtone jongeren vaker in aanraking komen met de politie dan autochtone jongeren. Het verschil tussen autochtone en allochtone jongeren is echter vele malen kleiner dan dat tussen jongens en meisjes. Voor

voortijdig schoolverlaten is er, na controle voor alle andere variabelen, geen significant verschil tussen allochtone en autochtone leerlingen.

Ook de religie en burgerlijke staat van de ouders hangen samen met beide vormen van risicogedrag. Kinderen van ouders zonder religie komen vaker in aanraking met de politie en gaan vaker voortijdig van school dan kinderen met katholieke of protestantse ouders. Dat geldt ook voor kinderen van gescheiden ouders of ouders die nooit gehuwd zijn geweest. Zij vertonen vaker risicogedrag dan kinderen van ouders die gehuwd, samenwonend of verweduwd zijn.

#### 3.2 Cognitieve capaciteiten

Cognitieve vaardigheden zijn van invloed op de kans dat iemand voortijdig van school gaat of in aanraking komt met de politie. Naarmate een leerling betere prestaties leverde in de brugklas is de kans om in aanraking te komen met de politie kleiner. Dat geldt ook voor de kans om zonder startkwalificatie van school te gaan.

**Staat 2**  
**Logistische regressie-analyse van risicofactoren voor voortijdig schoolverlaten en jeugddelinquentie (odds ratio's)**

	Geen startkwalificatie (Dropout, Vmbo, Mbo-1) <sup>1)</sup>	Verdacht van een misdrijf <sup>2)</sup>	
	model 1	model 2a	model 2b
<b>Achtergrondkenmerken</b>			
<i>Geslacht</i>			
Vrouw (ref.)			
Man	1,443 **	5,312 **	5,314 **
<i>Herkomst</i>			
Autochtoon (ref.)			
Allochtoon	0,992	1,243 **	1,279 **
<i>Religie ouders</i>			
Geen (ref.)			
Katholiek	0,710 **	0,758 **	0,819 *
Protestant	0,686 **	0,793 *	0,844
Andere religies	0,658 **	0,799	0,891
<i>Burgerlijke staat ouders tot en met 1999/2000</i>			
Gehuwd/samenwonend/verweduwd (ref.)			
Ongehuwd (niet samenwonend)	1,158	1,308	1,295
Gescheiden	1,522 **	1,343 **	1,285 *
<b>Cognitieve vaardigheden</b>			
<i>Schoolprestaties</i>			
Prestatiemotivatie	0,153 **	0,229 **	0,292 **
Schoolbeleving	0,794 **	0,880	0,901
Relatieve leeftijd van de respondent	0,919	0,997	1,022
Zittenblijven in het basisonderwijs	1,006	0,996	0,997
	1,403 **	0,987	0,905
<b>Hulpbronnen</b>			
<i>Opleidingsniveau ouders</i>			
Cultureel kapitaal	0,943 **	0,951 **	0,959 **
Inkomen ouders	0,901	0,890	0,897
Ouders verdacht geweest van een misdrijf	0,084 **	0,161 **	0,266 **
Vader	1,751 **	2,086 **	1,812 **
Moeder	1,322 *	1,719 **	1,625 **
<b>Opvoeding en gezinskenmerken</b>			
<i>Onderwijsondersteuning</i>			
Communicatie met de ouders	2,835 **	2,137 **	1,860 **
Autoritaire opvoedingsstijl	0,483 **	0,522 **	0,578 **
Autoritaire opvoedingsstijl2	0,653	0,665	0,670
Aantal kinderen in het gezin	1,937	1,797	1,809
Een	0,901	0,856	0,864
Twee t/m vier kinderen	0,899	0,885	0,902
Vijf of meer (ref.)			
<b>Correctie voor ontbrekende waarnemingen</b>			
Schooleffecten	ja	ja	ja
<b>Schoolverlaters</b>			
Dropout			6,861 **
Vmbo, Mbo-1			2,234 **
Mbo-2, Havo, Vwo of hoger			
<b>Nageekerke R<sup>2</sup></b>		25,9%	29,3%

Bron: VOCL '99–2007/2008 en HKS 1995–2006.

<sup>1)</sup> Referentiecategorie is de groep met een startkwalificatie.

<sup>2)</sup> Referentiecategorie is de groep die niet in aanraking is geweest met de politie gedurende de onderzoeksperiode.

\*\* p <= 0,01 \* p <= 0,05.

Factoren als schoolbeleving, prestatiemotivatie en doubleren in het basisonderwijs hebben geen significante, rechtstreekse invloed op de kans om in aanraking te komen met de politie. Wel hangt een hoge prestatiemotivatie samen met een verkleinde kans op voortijdig schoolverlaten. Zittenblijven in het basisonderwijs leidt juist tot een significant grotere kans om het onderwijs zonder startkwalificatie te verlaten.

### 3.3 Hulpbronnen, opvoeding en gezinskenmerken

Het opleidingsniveau en inkomen van de ouders, de mate waarin zij cultureel participeren en criminele activiteiten door de ouders zijn indicatoren voor verschillende vormen van kapitaal. Naast economisch kapitaal dragen ouders ook menselijk kapitaal in de vorm van opleiding en cultureel kapitaal in de vorm van bijvoorbeeld participatie in culturele activiteiten en leesgedrag over op kinderen. Dit is in sterke mate bepalend voor de plaats die kinderen zullen innemen in de samenleving (Bourdieu, 1977).

Naarmate het opleidings- of inkomensniveau van hun ouders hoger is, neemt de kans om in aanraking te komen met de politie voor jongeren af. Kinderen van wie de ouders in aanraking zijn geweest met de politie hebben juist een grotere kans om daar zelf ook mee in aanraking te komen. Besjes en Van Gaalen (2008) lieten al zien dat het sterker van invloed is op een kind als de moeder in aanraking komt met de politie dan wanneer dat voor de vader geldt.

Voor voortijdig schoolverlaten is de invloed van deze hulpbronnen vergelijkbaar. Wel is het negatieve effect van het inkomen van de ouders duidelijk kleiner.

Ook de opvoeding kan een belangrijke rol spelen als het gaat om delinquent gedrag. Een indicator voor de opvoedingssituatie is de onderwijsondersteuning die de ouders geven, bijvoorbeeld door het kind te helpen met huiswerk. Naarmate ouders hun kind meer onderwijsondersteuning geven, is de kans dat het voortijdig van school gaat of verdacht wordt van een misdrijf groter. Een soortgelijk resultaat is al eerder gevonden voor voortijdig schoolverlaten in het VMBO (Traag en Van der Velden, 2007). Ouders van voortijdig schoolverlaters bleken hoger te scoren op onderwijsondersteuning dan ouders van kinderen die wel een diploma halen op startkwalificatieniveau. Dat ouders hun kind extra ondersteunen in hun schoolwerk moet kennelijk gezien worden als een negatief signaal.

De mate waarin ouders met hun kinderen communiceren over hun activiteiten en prestaties op school is een indicator voor het opvoedingsklimaat. Ook hier zijn significante verschillen te zien wat betreft zowel delinquentie als voortijdig schoolverlaten. Naarmate ouders meer met kinderen communiceren over school, neemt de kans om voortijdig van school te gaan of in aanraking te komen met de politie af. Met betrekking tot de mate waarin de ouders een autoritaire opvoedingsstijl hanteren zijn geen significante verschillen gevonden. Hetzelfde geldt voor de gezinsomvang.

### 3.4 De samenhang tussen voortijdig schoolverlaten en jeugddelinquentie

Dropouts, ofwel schoolverlaters zonder enig diploma, hebben ruim zes keer zo veel kans om in aanraking te komen

met de politie dan degenen die een diploma op minimaal MBO-2-niveau hebben behaald (staat 2, model 2b). Schoolverlaters met een diploma op VMBO- of MBO-1 niveau – dus zonder startkwalificatie – hebben iets minder kans om in aanraking te komen met de politie. Wel is die kans nog altijd 2,5 keer zo groot als die van degenen met minimaal een MBO-2 diploma. De toename van het percentage verklaarde variantie, van 24,4 procent naar 28,1 procent, geeft aan dat voortijdig schoolverlaten een belangrijke bijdrage levert aan het verklaren van delinquentie door jongeren.

Een aanzienlijk deel van de samenhang tussen voortijdig schoolverlaten en jeugddelinquentie verloopt niet via de risicofactoren in het model, maar via voortijdig schoolverlaten of via kenmerken die niet in dit model zijn opgenomen. Toch blijkt een deel van de effecten na controle voor voortijdig schoolverlaten kleiner te zijn geworden. Vooral de effecten van het hebben van ouders die zelf ook verdacht zijn geweest van een misdrijf en het krijgen van onderwijsondersteuning van de ouders worden dan significant kleiner. Ook het negatieve effect voor jongens wordt iets kleiner, hoewel de afname marginaal is.

Het effect van voortijdig schoolverlaten op de kans dat een jongere in aanraking komt met de politie wordt dus tenminste voor een deel bepaald door criminaliteit door de ouders, het geven van extra onderwijsondersteuning door de ouders en (in mindere mate) het geslacht van het kind. Daarnaast neemt het effect van risicofactoren in een aantal gevallen toe als voortijdig schoolverlaten aan het model wordt toegevoegd. In het merendeel van de gevallen gaat het echter niet om significante verschillen. Het meest opvallend is de toename van het effect van het inkomen van de ouders. Dit wordt ongeveer anderhalf keer zo groot.

## 4. Conclusies

Voortijdig schoolverlaters komen meer in aanraking met de politie dan jongeren die het onderwijs met een startkwalificatie verlaten. Uit de regressie-analyses in dit onderzoek is gebleken dat jongeren zonder diploma of startkwalificatie een grotere kans hebben om in aanraking te komen met de politie, zelfs in vergelijking met jongeren die gelijk zijn op alle gemeten kenmerken behalve het hoogst behaalde onderwijsniveau. Schoolverlaten houdt dus een substantieel effect, ook als rekening wordt gehouden met geslacht en herkomst, cognitieve capaciteiten, sociale herkomst en de mate waarin de ouders op het criminele pad zaten.

Als er een rechtstreeks effect is van voortijdig schoolverlaten op jeugddelinquentie is de jeugdcriminaliteit terug te dringen door jongeren nog meer te stimuleren om een startkwalificatie te halen. Ook als er sprake is van gedeelde oorzaken, zoals het hebben van ouders die in de criminaliteit verzeild zijn geraakt, biedt dit houvast voor beleidsmakers en hulpverleners om zich beter te concentreren op de risicogroepen.

## Literatuur

Beckers, I. en T. Traag, 2005, Met een startkwalificatie betere kansen op de arbeidsmarkt. *Sociaal-economische Trends*, 2005 (4). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.



Besjes, G. en R. van Gaalen, 2008, Jong geleerd, fout gedaan? *Sociaal-economische Trends*, 2008 (2). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bourdieu, P. en J.C. Passeron, 1977, *Reproduction in education, society and culture*. Londen: Sage.

Centraal Bureau voor de Statistiek, 2009, *Criminaliteit en rechtshandhaving 2008*. Meppel: Boom.

Centraal Bureau voor de Statistiek, 2007, *Kwartaalrapportage Landelijke Jeugdmonitor 4<sup>e</sup> kwartaal 2007*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Steeg, M. van der en D. Webbink, 2006, *Voortijdig schoolverlaten in Nederland: omvang, beleid en resultaten*. Den Haag: Centraal Planbureau.

Traag, T. en R. Van der Velden, 2007, Voortijdig schoolverlaten in het Vmbo. *Sociaal-economische Trends*, 2007 (2). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

## Begrippen

### *Allochtoon*

Een allochtoon is ofwel iemand die in het buitenland is geboren of iemand van wie een van beide ouders in het buitenland is geboren. Landen die als buitenland worden aangemerkt, staan vermeld in de Wet Stimulering Arbeidsdeelname Minderheden (SAMEN). De relatief kleine groep westerse allochtonen bleek gedurende de analyses niet te verschillen van autochtone leerlingen en is, mede vanwege de zeer kleine aantallen, samengevoegd met de groep autochtonen.

### *Autoritaire opvoedingsstijl*

In de vragenlijst voor de ouders is een aantal vragen gesteld over de mate waarin zij hun kinderen vrij laten in beslissingen over bijvoorbeeld hoe laat zij thuiskomen na het uitgaan. Als ouders dit helemaal aan hun kind over laten, zijn zij heel liberaal. Als ouders hierin de beslissing nemen zonder het kind hierin zeggenschap te geven, zijn zij juist heel restrictief. Dit is geschaald in een variabele die varieert van 0 tot 1. Omdat het in feite gaat om een schaal met twee uitersten, en niet duidelijk is of een eventueel effect van deze schaal lineair verloopt, is ook het kwadraat van de schaal opgenomen zodat ook een curvilineair verband wordt getoetst.

### *Culturele hulpbronnen*

De culturele hulpbronnen van de ouders zijn gemeten aan de hand van hun culturele participatie en leesgedrag. Deze kenmerken zijn verzameld via de oudervragenlijst in het eerste leerjaar. De items behorende bij de schaal voor culturele participatie hebben betrekking op de mate van concert-, toneel- en museumbezoek van beide ouders. De betrouwbaarheid van deze schaal bedraagt 0,88. De items behorende bij de schaal voor leesgedrag hebben betrekking op het aantal gelezen boeken per maand. De betrouwbaarheid bedraagt hier 0,40. De scores op beide schalen zijn zo getransformeerd dat zij een bereik hebben tussen de waarden 0 en 1.

### *Gezinssamenstelling*

De gezinssamenstelling is bepaald aan de hand van de oudervragenlijst in het eerste leerjaar. Als ouders aangaven dat er geen partner aanwezig was, is het huishouden gemarkeerd als eenoudergezin. In de vragenlijst is daarnaast aan de ouders gevraagd hoeveel kinderen het gezin telt. Het kind dat aan het onderzoek meedoet is daarbij meegeteld.

### *Intelligentie*

De non-verbale intelligentie is vastgesteld met twee toetsen in het laatste jaar van het basisonderwijs. De eerste meet het redeneervermogen; de tweede het abstractievermogen. Beide testen bestaan uit 40 onderdelen. Van beide testen is het aantal correcte items opgeteld. De totaalscore is vervolgens omgezet naar een schaal met een minimale waarde van 0 en een maximale waarde van 1.

### *Inkomen ouders*

Het inkomen van de ouders is vastgesteld met behulp van het Sociaal Statistisch bestand van 2005. Van het inkomen is het natuurlijk logaritme opgenomen, zodat de regressie-effecten relatieve mutaties in het inkomen weergeven.

### *Onderwijsondersteunend thuisklimaat*

Het onderwijsondersteunend thuisklimaat is gebaseerd op vragen aan beide ouders over het hebben van gesprekken over school, het hebben van gesprekken over prestaties en het geven van complimenten over schoolprestaties. Deze items zijn samengevoegd tot een schaal met een waarde van 0 tot en met 1 en een betrouwbaarheid van 0,61.

### *Opleidingsniveau van de ouders*

Het opleidingsniveau van de ouders is weergegeven op basis van de niveau-indeling van de Standaard Onderwijsindeling 1978 (CBS, 1987). Daarbij is uitgegaan van het gemiddelde opleidingsniveau van (een van) beide ouders. De verschillende niveaus zijn vervolgens omgerekend naar het gemiddelde aantal jaren nominale scholing. Dit levert de volgende waarden op: 6 jaren (lager onderwijs), 10 jaren (voortgezet onderwijs, lagere trap), 14 jaren (voortgezet onderwijs, hogere trap), 17 jaren (hoger onderwijs, eerste fase) en 19 jaren (hoger onderwijs, tweede fase).

### *Prestatiemotivatie*

De prestatiemotivatie van leerlingen is gemeten aan de hand van twee uitspraken: 'ik maak mijn schoolwerk graag goed, ook als dat me moeite kost' en 'ik doe weinig mijn best op school'. Van beide items is het gemiddelde genomen. De betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) bedraagt 0,45. De somscore is vervolgens omgezet naar een schaal met een bereik tussen 0 en 1. De prestatiemotivatie is gemeten in de leerlingvragenlijst die bij de leerlingen is afgenomen in het eerste leerjaar.

### *Schoolbeleving*

De schoolbeleving van leerlingen is gemeten in de leerlingenvragenlijst in het eerste leerjaar en gebaseerd op een schaal met 11 items. De betrouwbaarheid van deze schaal is 0,75 en de scores lopen tussen 0 en 1.

### *Schoolprestaties*

Schoolprestaties zijn gebaseerd op de totaalscore op drie toetsen (Nederlands, rekenen en informatieverwerking), die

met behulp van een door het CITO samengestelde versie van de Entreetoets halverwege het laatste jaar van het basisonderwijs zijn afgenomen. De toetsen omvatten elk 20 multiple-choice vragen. De totaalscore is uitgedrukt op een schaal van 0 tot en met 1.

#### *Startkwalificatie*

Een startkwalificatie wordt in Nederland gelijk gesteld aan een opleiding op niveau 2 van de kwalificatiestructuur van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). Dit betekent dat na het verlaten van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo; voorheen vbo en mavo) nog een beroepsopleiding moet worden gevolgd met een minimale opleidingsduur van twee jaar. Ook een afgeronde havo- of vwo-opleiding wordt als een startkwalificatie beschouwd.

#### *Verdachte*

Onder verdachte wordt een persoon verstaan tegen wie een proces-verbaal van aanhouding is opgemaakt op verdenking van een misdrijf. Tegen een verdachte kunnen in een jaar één of meerdere processen-verbaal zijn opgemaakt. Elk proces-verbaal kan meerder delicten bevatten.

De gebruikte gegevens zijn afkomstig uit de Herkenningssystemen (HKS) van de politie en betreffen verdachten; geen veroordeelden. Naar schatting meer dan 90 procent van de verdachten krijgt een transactie aangeboden door het Openbaar Ministerie of wordt in een later stadium door de rechter schuldig verklaard. Omdat de gegevens van de bijzondere opsporingsdiensten vaak niet in het HKS zijn opgenomen, zijn onder meer economische delicten, milieu-delicten en uitkeringsfraude ondervertegenwoordigd in de cijfers. Dit geldt ook voor zogenoemde HALT-afdoeningen.

#### *Voortijdig schoolverlater*

Voortijdig schoolverlaters zijn jongeren die het onderwijs verlaten zonder dat zij voldoende zijn opgeleid om succesvol te kunnen zijn op de arbeidsmarkt. Hoewel de startkwalificatie niet bij wet is vastgelegd, wordt deze in wettelijke maatregelen en beleidsnota's gebruikt als een algemeen bekende en geaccepteerde kwalificatie-eis. Voor dit artikel wordt bovendien onderscheid gemaakt tussen dropouts, leerlingen die ongediplomeerd de school verlaten en leerlingen die een diploma behalen die niet tot een startkwalificatie leidt.